

บทที่ 4

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้ตัวแบบในนิทานประกอบภาพ เพื่อเพิ่มพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนในเด็กอนุบาลที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่ำ โดยในงานวิจัยนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอนุบาล 1 โรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ กม.4 รามอินทรา กรุงเทพมหานคร จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลได้ดังนี้ :-

จากสมมุติฐานข้อที่ 1 "เด็กที่มีระดับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนต่ำที่ได้ดูตัวแบบในนิทานประกอบภาพ จะมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนเพิ่มขึ้นระหว่างระยะก่อนทดลองกับระยะหลังทดลอง" เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 10 จะพบว่า ในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยร้อยละของพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนในระยะก่อนทดลองเท่ากับ 27.33 และในระยะหลังทดลองเท่ากับ 71.83 ซึ่งพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนของกลุ่มทดลองในระยะหลังทดลองนี้สูงกว่าในระยะก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $\alpha = 0.05$ ($P < 0.05$) ซึ่งสามารถอภิปรายได้ว่า

การที่เด็กในกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนเพิ่มขึ้นในระยะหลังทดลอง เช่นนี้น่าจะเป็นผลมาจากเด็กได้เห็นตัวแบบในนิทานประกอบภาพ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับเด็กในกลุ่มทดลอง คือ เป็นเด็กวัยเดียวกัน และเป็นนักเรียนเหมือนกัน เพศเดียวกับเด็กตลอดจนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก็เป็นเหตุการณ์ที่พบได้ในชีวิตประจำวันของเด็ก ซึ่งจะทำให้เด็กในกลุ่มทดลองเกิดความตั้งใจสังเกตพฤติกรรมและเลียนแบบพฤติกรรมได้ดีขึ้น (Bandura, 1969: 136, 1977: 24-25) ซึ่งหิมพิไล ทองใหญ่ (2528) ก็พบเช่นเดียวกันว่า การใช้นิทานประกอบภาพยังสามารถเพิ่มพฤติกรรมเอื้อเพื่อแก่เด็กอนุบาลที่ได้ดูตัวแบบในนิทานประกอบภาพที่แสดงพฤติกรรมเอื้อเพื่ออีกด้วย

นอกจากนี้ในเนื้อเรื่องของนิทานประกอบภาพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้กำหนดพฤติกรรมเบื้องต้นของตัวแบบที่จะนำไปสู่พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อน โดยพฤติกรรมเบื้องต้นเหล่านี้จะเป็นพฤติกรรมที่โดดเด่น ง่ายและชัดเจน อีกทั้งมีตัวแบบจำนวนมาก โดยให้ดูหลาย ๆ ครั้ง เช่น พฤติกรรมยิ้มกับเพื่อน เดินเข้าไปหา ชุคกับเพื่อน ขอเล่นกับเพื่อน ไม่เล่นกับเพื่อน

แรง ๆ ซึ่งพฤติกรรมเบื้องต้นเหล่านี้จะนำไปสู่พฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนต่อไป ในการทดลองนี้ เด็กจะสามารถสังเกตเห็นพฤติกรรมจากตัวแบบได้อย่างชัดเจนและสามารถเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวแบบได้ ซึ่งอาจจะเลียนแบบทันที หรือเก็บจำไว้สักระยะหนึ่ง แล้วจึงกระทำพฤติกรรมตามตัวแบบนั้นก็ได้ ทั้งนี้เพราะ เมื่อ เด็กสังเกตเห็นตัวแบบกระทำพฤติกรรมที่เด็กไม่เคยกระทำมาก่อน จะทำให้เด็กเรียนรู้และสามารถกระทำพฤติกรรมใหม่ ๆ เหล่านั้นหลังจากที่ได้ดูตัวแบบกระทำแล้วได้ และพฤติกรรมที่เด็กเห็นนี้จะส่งผลให้พฤติกรรมของเด็กที่มีอยู่ก่อน เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลกรรมที่ตัวแบบได้รับหลังจากที่กระทำพฤติกรรมนั้นแล้ว นอกจากนี้การที่เด็กได้สังเกตเห็นพฤติกรรมของตัวแบบยังอาจช่วยให้เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมที่มีแนวโน้มจะแสดงออกแต่ยังไม่แสดงออก ให้สามารถแสดงออกได้ง่ายขึ้น (Bandura, 1969: 120) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คูกและอโพลโลนิ (Cook and Apolloni, 1976: 65-78) ที่ได้นำเทคนิคการให้คำแนะนำและฝึกย้ำ ฝึกการให้ความร่วมมือและฝึกการสัมผัสทางกายต่อผู้อื่น โดยให้ดูจากตัวแบบและตัวแบบนั้นได้รับคำชมเชย มาใช้กับเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวหรือแยกตัวไม่เล่นกับใคร ผลปรากฏว่า เด็กที่ได้รับการฝึกจะมีพฤติกรรมการยิ้ม การร่วมมือและการสัมผัสทางกายอย่างเป็นมิตรเพิ่มขึ้น ส่วนเด็กกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกแต่เห็นการฝึกในเด็กคนอื่นก็แสดงพฤติกรรมการเลียนแบบเด็กในกลุ่มที่ได้รับการฝึก และมีพฤติกรรมดังกล่าวเพิ่มขึ้นด้วย

จะเห็นได้ว่างานวิจัยข้างต้นและในผลการวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกันนั่นคือ

เด็กที่มีระดับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่ำที่ได้ดูตัวแบบในนิทานประกอบภาพจะมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อน เพิ่มขึ้นระหว่างระยะก่อนทดลองกับระยะหลังทดลอง ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 1

จากสมมุติฐานข้อที่ 2 "เด็กที่มีระดับการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนต่ำ กลุ่มที่ได้ดูตัวแบบในนิทานประกอบภาพ จะมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อน เพิ่มขึ้นจากระยะก่อนทดลองกับระยะหลังทดลองสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้อ่านนิทานประกอบภาพ" เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 5 ซึ่งเปรียบเทียบพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนในระยะก่อนทดลองของกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 27.33$) และกลุ่มควบคุม ($\bar{X} = 25.00$) พบว่าพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $\alpha = 0.05$ และเมื่อพิจารณาการกระจายของข้อมูลจากส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐานก็พบว่าใกล้เคียงกัน ซึ่งแสดงว่าในระยะก่อนทดลองนี้ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนไม่แตกต่างกัน

ทางสถิติ และ เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 7 ซึ่งเปรียบเทียบพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อน ในระยะหลังทดลองของกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 79.07$) และกลุ่มควบคุม ($\bar{X} = 50.33$) พบว่า พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนในระยะหลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเพิ่มขึ้น ไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ $\alpha = 0.05$ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 2 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ

จำนวนเด็กในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีจำนวนเพียง 3 คน ซึ่งถ้าเด็กในกลุ่มคนใดคนหนึ่งมีพฤติกรรมผิดแปลกไปจากกลุ่มมาก ก็จะทำให้ค่าสถิติของกลุ่มนั้นบิดเบือนไปได้มาก ซึ่งถ้าเราจะพิจารณาจากตารางที่ 7 จะเห็นว่าค่าเฉลี่ยร้อยละของพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนของเด็กในกลุ่มทดลองมีค่าสูงกว่ากลุ่มควบคุมมาก แต่เมื่อพิจารณาการกระจายของข้อมูล จากส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพบว่า ในกลุ่มควบคุมจะมีการกระจายของข้อมูลมาก ($S.D. = 21.94$) เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 4 และกราฟที่ 5 จะพบว่าเด็กในกลุ่มควบคุมคนที่ 2 จะมีค่าเฉลี่ย ร้อยละของพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนสูงกว่าเด็กในกลุ่มควบคุมคนอื่น ๆ มาก โดยเฉพาะในระยะหลังการทดลอง ทั้งนี้จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ในระยะทดลองนั้นมีเด็กนักเรียนอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นคนที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนในระดับสูง มาพูดคุยและเล่นกับเด็ก คนนี้ เป็นพิเศษ จึงทำให้เด็กคนนี้มีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมสูงขึ้นกว่าในระยะก่อนทดลองมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สเตรน, ชอร์ส และทิมม์ (Strain, Shores and Timm, 1977: 289-298) ซึ่งใช้วิธีการจับคู่ระหว่างเพื่อนที่มีระดับปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนอย่างเหมาะสม กับเด็กที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนต่ำ ผลปรากฏว่า สามารถทำให้เด็กที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนต่ำมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนเพิ่มขึ้นได้ ดังนั้น ด้วยเหตุที่กลุ่มทดลองและกลุ่ม ควบคุมมีการกระจายของข้อมูลต่างกันมากนี้เอง แม้ว่าในกลุ่มทดลองจะมีค่าเฉลี่ยพฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนสูงกว่ากลุ่มควบคุมมากก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาด้านสถิติแล้วจึงทำให้ กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนเพิ่มขึ้นจากระยะก่อนทดลองกับระยะหลัง ทดลอง ไม่แตกต่างกับกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการศึกษาผลการวิจัยนี้ จะสังเกตได้ว่า ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมต่างก็มี พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ในระยะทดลองเป็นต้นมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะใน ระยะทดลองที่ผู้วิจัยใส่ตัวแปรโดยให้กลุ่มทดลองได้ดูตัวแบบในนิทานประกอบภาพ และกลุ่มควบคุม ได้ดูชีวิตสัตว์ประกอบภาพ ผู้วิจัยจะเลือกเด็กกลุ่มตัวอย่างออกไปดูเพียง 3 คน และหลังจากที่

เสร็จเรียบร้อยแล้ว เด็กทั้ง 3 คนนี้ก็กลับไปในห้องเรียน หลังจากนั้นเพื่อนในห้องก็เข้ามาชักชวนเด็กทั้ง 3 คน ถึงเรื่องที่ครูเรียกออกไป เด็กเหล่านั้นจึงเล่าให้เพื่อนฟัง ซึ่งทำให้เพื่อน ๆ หอใจและพูดคุยด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลยคต และ ลอตต (Lott and Lott, 1971: 171-192) ที่ใช้วิธีกำหนดบทบาทผู้จัดการชั้นเรียน โดยให้เด็กทำหน้าที่อำนวยความสะดวกสบายให้แก่เพื่อนในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในห้องเรียน ซึ่งทำให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มขึ้น และงานวิจัยของ ซายนาโต, มาเฮคตี และ ชุก (Sainato Maheady and Shook, 1986: 187-195) ได้ใช้วิธีการเปิดโอกาสให้เด็กที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่ำได้รู้จักและทำความคุ้นเคยกับเพื่อน เช่น แจกอาหารว่าง การเป็นผู้นำในการเล่นและทำกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมทั้งวางอุปกรณ์เครื่องเขียนต่าง ๆ ให้เพื่อนใช้ ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยทำให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนและเพื่อนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเด็กเพิ่มขึ้น ดังนั้น จากการวิจัยครั้งนี้จึงชี้ให้เห็นว่าเพียงแค่การเรียกเด็กออกไปทำกิจกรรม ไม่ว่าจะดูนิทานประกอบภาพหรือดูชีวิตสัตว์ประกอบภาพ ต่างก็ทำให้เด็กมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนเพิ่มขึ้นได้

แต่ถ้าหากจะพิจารณาในข้อมูลแล้วจะพบว่า การเรียกให้เด็กกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมออกไปดูนิทานประกอบภาพหรือชีวิตสัตว์ประกอบภาพ ซึ่งต่างก็ทำให้เด็กมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากขึ้นนั้น ถ้าเราพิจารณาเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนในระยะทดลองกับในระยะก่อนทดลอง (จากตารางที่ 9) จะพบว่า กลุ่มทดลองจะมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนในระยะทดลองสูงกว่าในระยะก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $\alpha = 0.05$ ($P < 0.05$) ส่วนกลุ่มควบคุมนั้นพบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนในระยะหลังทดลองกับระยะก่อนทดลอง (จากตารางที่ 10) จะพบว่า กลุ่มทดลองจะมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนในระยะหลังทดลองสูงกว่าในระยะก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $\alpha = 0.05$ ($P < 0.05$) ส่วนกลุ่มควบคุมนั้นพบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนในระยะติดตามผลกับในระยะก่อนทดลอง (จากตารางที่ 11) ก็พบเช่นเดียวกันว่า กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนในระยะติดตามผลสูงกว่าในระยะก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $\alpha = 0.05$ ($P < 0.05$) ในขณะที่กลุ่มควบคุมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

จากข้อมูลข้างต้นจะพบว่า การที่เด็กจะมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มขึ้นนั้น อาจเกิดจากวิธีการต่าง ๆ ได้หลายวิธี เช่น การจับคู่เด็กที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่ำกับเด็กที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมสูง (Strain, Shores and Timm, 1977: 289-298) หรือการเปิดโอกาสให้เด็กที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่ำ ได้ทำความคุ้นเคยกับเพื่อน (Sainato Maheady and Shook, 1986: 187-195) ซึ่งทั้งสองวิธีนี้จะเป็นอีกตัวแปรหนึ่งซึ่งจะทำให้เด็กมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนเพิ่มมากขึ้น แต่ทั้งสองวิธีนี้นั้นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมต่างก็ได้รับ เช่น เดียวกัน จึงไม่น่าจะมีผลทำให้พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน ดังนั้น ตัวแปรในการทดลองที่น่าจะมีผลทำให้พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม จึงน่าจะเป็นตัวแปรในนิทานประกอบภาพ ทั้งนี้ เพราะ เมื่อพิจารณาจากตารางที่ 9-11 จะพบว่ากลุ่มทดลองมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนในระยะทดลอง หลังทดลอง และติดตามผลสูงกว่าในระยะก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาจากตารางที่ 6 ซึ่งเปรียบเทียบพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนในระยะทดลองของกลุ่มทดลอง ($\bar{X} = 71.83$) และกลุ่มควบคุม ($\bar{X} = 51.83$) ซึ่งเดิมเราได้ทดสอบแล้วว่าในระยะก่อนทดลองนั้น ทั้งสองกลุ่มมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ พบว่าในระยะทดลองที่ใส่ตัวแปรลงไปนั้น กลุ่มทดลองจะมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนเพิ่มขึ้นระหว่างระยะก่อนทดลองกับระยะทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมในระยะทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $\alpha = 0.05$ ($P < 0.05$) ซึ่งแสดงว่าในระยะที่ใส่ตัวแปรนั้นกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างเห็นได้ชัด

ถ้าจะพิจารณาถึงความคงอยู่ของพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระหว่างระยะหลังทดลองกับในระยะติดตามผล (จากตารางที่ 10-11) จะพบว่า กลุ่มทดลองจะมีอัตราการลดลงของพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนน้อยกว่ากลุ่มควบคุม จากผลการวิจัยข้างต้นนั้นย่อมแสดงว่าตัวแปรในนิทานประกอบภาพ จะมีอิทธิพลต่อการเพิ่มของพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของจาโคบซึค และ เซเมอร์กลิโอ (Jakibehuk and Semeriglio, 1976: 838-841) ที่ทำการศึกษาผลของการใช้ตัวแบบภาพยนตร์ในการเพิ่มพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในเด็กที่มีระดับการตอบสนองต่ำ โดยกลุ่มที่ 1 ให้ดูภาพยนตร์ที่ตัวแบบแสดงพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและใช้

เสียงตัวเองบรรยาย กลุ่มที่ 2 ให้ดูภาพยนตร์เหมือนกับกลุ่มแรก แต่ใช้เสียงผู้อื่นบรรยาย กลุ่มที่ 3 ใ้ดูภาพยนตร์เกี่ยวกับเรื่องธรรมชาติ และกลุ่มที่ 4 ไม่ได้ดูภาพยนตร์ใด ๆ เลย ผลปรากฏว่า กลุ่มที่ 1, 2, 3 มีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมากขึ้นตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่ 4 ไม่มีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มขึ้น นั่นแสดงว่าตัวแบบในภาพยนตร์ทั้งที่ใช้เสียงตัวเองบรรยาย หรือใช้เสียงผู้อื่นบรรยายสามารถช่วยเพิ่มพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กให้เพิ่มขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นแสดงว่าเด็กกลุ่มทดลองที่ได้เห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไป ภายหลังจากที่ได้เห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมนั้นแล้ว และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นจะสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ดูตัวแบบในภาพยนตร์

นอกจากนี้ยังได้มีการนำเทคนิคการใช้ตัวแปรเพื่อเพิ่มหรือลดพฤติกรรมที่ต้องการ เช่น คุก และ อโพลินี (Cook and Apoloni, 1976: 65-78) ใช้ตัวแบบในการฝึกทักษะการยืมพฤติกรรมความร่วมมือ และการสัมผัสทางกายอย่างสุภาพ โรเจอร์-วาร์เรน และ เบียร์ (Rogers-Warren and Bear, 1976: 335-354) ใช้ตัวแบบและการเสริมแรงให้แก่ตัวแบบในการเพิ่มพฤติกรรมความร่วมมือในช่วงโมงศิลปะ อดการ์. เลห์แมน และ สกรีเวน (Schraa, Lautman and Screven, 1979: 302) ให้ตัวแบบแสดงพฤติกรรมการพูดและวิจารณ์ผลให้ทราบร่วมกับการเสริมแรง พบว่าสามารถเพิ่มพฤติกรรมการพูดให้แก่เด็กแยกตัวได้ นอกจากนี้ โอ คอนเนอร์ (O'Connor, 1969: 15-22) ใช้การเสนอตัวแบบสัญลักษณ์เพื่อเพิ่มพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมให้กับเด็กก่อนวัยเรียนที่มีปัญหาถอนตัวจากสังคม ซึ่งพบว่าการใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ที่แสดงพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สามารถเพิ่มพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและเพิ่มขึ้นสูงกว่ากลุ่มที่ดูภาพยนตร์เรื่องชีวิตปลาโลมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัลลาร์ด และ ครุกส์ (Ballard and Crooks, 1984: 95-109) ที่พบว่าเด็กที่ได้ดูตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มขึ้น

จากงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าตัวแบบ ไม่ว่าจะเป็นตัวแบบที่มีชีวิตจริง หรือตัวแบบสัญลักษณ์ ต่างก็มีอิทธิพลต่อเพิ่มพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมได้ ซึ่งจากการศึกษาผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า เด็กที่มีระดับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนต่ำที่ได้ดูตัวแบบในนิทานประกอบภาพ จะมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนเพิ่มขึ้น ระหว่างระยะก่อนทดลองกับระยะหลังทดลอง ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 1 และพบว่าเด็กที่มีระดับการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนต่ำ กลุ่มที่ได้ดูตัวแบบ

ในนิทานประกอบภาพ จะมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อน เพิ่มขึ้นจากระยะก่อนทดลอง
กับระยะหลังทดลอง ไม่แตกต่างกับกลุ่มที่ไม่ได้อ่านนิทานประกอบภาพ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐาน
ข้อที่ 2 ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากจำนวนคนในกลุ่มตัวอย่างน้อยเกินไป และข้อมูลที่ได้มีการ
กระจายของข้อมูลมาก อย่างไรก็ตามจากงานวิจัยข้างต้นก็แสดงให้เห็นว่าตัวแบบในนิทาน
ประกอบภาพมีอิทธิพลต่อการเพิ่มของพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนใน เด็กที่มีระดับ
ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนต่ำ